

Jak powstają
Koalicje Społeczności Energetycznych?

Studium przypadku Związku SERC

Bartłomiej Kupiec

Warszawa
październik 2024

Jak powstają Koalicje Społeczności Energetycznych? Studium przypadku Związku SERC

Niniejsza publikacja powstała w ramach projektu „Spółdzielcza zielona transformacja” realizowanego we współpracy z Fundacją im. Heinricha Bölla w Warszawie.

Poglądy wyrażone w tej publikacji są poglądami autora i nie muszą odzwierciedlać stanowiska Fundacji im. Heinricha Bölla w Warszawie.

Autor

Bartłomiej Kupiec
Dyrektor zespołu Energia
w CoopTech Hub

Projekt graficzny i skład
Jan Zagdański

Koordinacja projektu
Beata Cymerman
Kierowniczką Programu Energia i Klimat

CoopTech Hub
PLZ Spółdzielnia
ul. Grażyny 13
02-548 Warszawa
info@hub.coop

- hub.coop
- [CoopTech Hub](#)
- [cooptechhub](#)
- [CoopTech Hub](#)
- plz.pl

Fundacja im. Heinricha Bölla
ul. Żurawia 45
00-680 Warszawa
pl-info@pl.boell.org

- pl.boell.org
- [Heinrich-Böll Stiftung Warszawa](#)
- [HBS Warszawa](#)
- [boell.pl](#)
- [Fundacja im. Heinricha Bölla w Warszawie](#)
- [Fundacja Heinricha Bölla](#)

© CoopTech Hub 2024
ISBN 978-83-966347-8-8

Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów
zależnych 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0).
Tekst licencji znajduje się na stronie:
creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.pl

Nowa era społeczności energetycznych w Polsce

W obliczu rosnącej roli odnawialnych źródeł energii w transformacji energetycznej, lokalne społeczności i ich inicjatywy stają się coraz ważniejsze. W Polsce jednym z kluczowych wydarzeń w tym obszarze było utworzenie w marcu 2024 roku Związku SERC (Związku Rewizyjnego Spółdzielni Energetycznych, Rozwojowych i Cyfrowych). Ta nowa koalicja społeczności energetycznych, złożona z dziesięciu spółdzielni założycielskich, została wpisana do KRS w maju 2024 roku. Rejestracja Związku otwiera nowy rozdział w rozwoju energetyki obywatelskiej w Polsce, oferując spółdzielniom energetycznym nowy model koordynacji, wsparcia i reprezentacji na szczeblu krajowym.

Związek SERC, jako koalicja społeczności energetycznych, został powołany w odpowiedzi na rosnące potrzeby spółdzielni energetycznych w Polsce. Choć spółdzielnie zaczęły powstawać w różnych częściach kraju, brakowało im ogólnokrajowego wsparcia i organizacji, która zjednoczyłaby branżę. Zgodnie z ustawą z 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz. U. 1982 Nr 30, poz. 210 z późn. zm.), związek rewizyjny jest organizacją zrzeszającą spółdzielnie, której celem jest wspieranie ich działalności statutowej oraz nadzór nad prawi-

domowym funkcjonowaniem. Ustawa definiuje związek rewizyjny jako podmiot działający na rzecz swoich członków, pełniący funkcje kontrolne, doradcze i reprezentacyjne.

Związek rewizyjny może zostać założony przez co najmniej dziesięć spółdzielni, które dobrowolnie do niego przystępują. Z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego (KRS) nabywa on osobowość prawną i działa na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze oraz własnego statutu. Jego głównym zadaniem, poza kontrolą działań spółdzielni, jest wspieranie ich rozwoju oraz udzielanie pomocy w realizacji celów statutowych. Jest to szczególnie istotne w sektorze energetycznym, który stanowi nowy obszar dla spółdzielczości.

Jednym z kluczowych zadań związku rewizyjnego jest przeprowadzanie lustracji zrzeszonych spółdzielni, aby zapewnić przestrzeganie prawa oraz zasad spółdzielczych. Lustracja, zgodnie z art. 91 Prawa Spółdzielczego, jest obowiązkową kontrolą w spółdzielni przeprowadzaną przynajmniej raz na trzy lata. Spółdzielnie energetyczne, które zarejestrowały się w latach 2021–2022 czeka więc poddanie się tej kontroli.

Lustracja stanowi swoistą gwarancję, że spółdzielnie, które często opierają się na zaufaniu społecznym, działają zgodnie z obowiązującym prawem

i zasadami etycznymi. Spółdzielnie energetyczne, będące zrzeszeniami członków często nieposiadających wcześniejszego doświadczenia na rynku energii, odgrywają kluczową rolę w lokalnej transformacji energetycznej. Celem lustracji jest sprawdzenie, czy działają one w interesie swoich członków, zapewniając efektywne wykorzystanie zasobów oraz przestrzeganie norm prawnych i statutowych.

Lustracja nie tylko weryfikuje zgodność z przepisami, ale także ocenia stopień realizacji celów spółdzielni. Spółdzielnie energetyczne są specyficzną formą działalności gospodarczej, której celem – poza generowaniem korzyści finansowych – jest poprawa jakości życia członków poprzez wspólne dążenie do niezależności energetycznej.

Głównym wyzwaniem dla wielu spółdzielni energetycznych jest poruszanie się w skomplikowanym otoczeniu regulacyjnym, na styku prawa energetycznego i spółdzielczego. Wciąż nie dokonano transpozycji unijnych dyrektyw RED II, REDIII, IEMD. Związek SERC ma na celu wypełnienie tej luki, a także wspieranie nowych spółdzielni w procesie zakładania, rozwoju i integracji z rynkiem energii. Związek SERC ma również odegrać kluczową rolę w reprezentacji interesów spółdzielni energetycznych w dialogu z administracją rządową i samorządową, w szczególności w kontekście realizacji polityki energetyczno-klimatycznej UE.

Fazy budowy koalicji: od wizji do realizacji

1. Definicja celów i wizji

Pierwszym krokiem w tworzeniu Związku było określenie klarownej wizji. Związek SERC miał nie tylko pełnić funkcję wspierającą, ale także promować rozwój energetyki obywatelskiej, kładąc nacisk na decentralizację, samowystarczalność energetyczną oraz zrównoważony rozwój lokalny. Wizja Związku zawierała wspieranie inicjatyw spółdzielczych w trzech kluczowych obszarach: energia, rozwój lokalny oraz transformacja cyfrowa. Stąd nazwa „Związek Rewizyjny Spółdzielni Energetycznych, Rozwojowych i Cyfrowych”.

2. Angażowanie interesariuszy i członków

Kolejnym krokiem było zidentyfikowanie przyszłych członków Związku, czyli spółdzielni energetycznych działających w Polsce. Proces ten obejmował nie tylko zaproszenie do współpracy istniejących spółdzielni, ale też angażowanie lokalnych władz, organizacji pozarządowych oraz ekspertów z dziedziny ekonomii, prawa i energetyki. Proces ten pomógł zidentyfikować wspólne wyzwania i cele.

3. Struktura organizacyjna i zarządzanie

Związek SERC postawił na przejrzystą strukturę organizacyjną, opartą na

demokratycznych zasadach spółdzielczych: każda spółdzielnia członkowska ma równy głos w procesach decyzyjnych. W praktyce oznacza to, że decyzje podejmowane przez organy związku będą uwzględniały interesy wszystkich zrzeszonych w jego ramach spółdzielni. Tego rodzaju inkluzywność i transparentność są kluczowe dla budowania zaufania i solidarności wśród społeczności energetycznych.

Statut Związku SERC precyzyjnie definiuje strukturę zarządzania organizacją. Organy zarządzające, takie jak Zarząd i Rada Nadzorcza, są odpowiedzialne za codzienną działalność Związku oraz realizację jego celów, ale to zrzeszone spółdzielnie mają kluczowy wpływ na kształtowanie polityki i kierunków rozwoju Związku.

4. Ramy prawne i rejestracja

Kluczowym momentem w procesie powstawania Związku było jego zarejestrowanie w Krajowym Rejestrze Sądowym. Rejestracja Związku SERC w sądzie rejestrowym w Warszawie była nie tylko formalnością, ale także warunkiem koniecznym do uzyskania dostępu do środków finansowych oraz możliwości aktywnego wpływania na kształtowanie polityki energetycznej w kraju. W ramach procesu rejestracyjnego spółdzielnie musiały zmierzyć się z wieloma wyzwaniami prawnymi, w tym z brakiem

precyzyjnych regulacji dotyczących spółdzielni energetycznych.

5. Model finansowy

Związek SERC musi zadbać o stabilność finansową, aby móc skutecznie realizować swoje cele. Na najbliższym Walnym Zgromadzeniu członkowie zdecydują o wysokości składek członkowskich oraz o innych źródłach finansowania. Mogą to być dotacje, partnerstwa publiczno-prywatne oraz crowdfunding. Budżet Związku będzie kluczowy dla finansowania działań związanych z reprezentacją interesów spółdzielni oraz wspieraniem nowych inicjatyw.

Tworzenie statutu dla koalicji społeczności energetycznych, tak jak miało to miejsce w przypadku Związku Rewizyjnego Spółdzielni Energetycznych, Rozwojowych i Cyfrowych (Związek SERC), to kluczowy krok w formalizowaniu działalności tej organizacji oraz zapewnieniu ram prawnych i operacyjnych dla jej funkcjonowania. Statut stanowi fundament, na którym opiera się struktura organizacyjna koalicji, jej cele oraz relacje z członkami. Dobrze zaprojektowany statut powinien nie tylko odzwierciedlać wartości i zasady społeczności energetycznych, ale również zapewniać elastyczność umożliwiającą przyłączenie nowych członków, jednocześnie zobowiązując ich do spełnienia określonych wymogów zgodnych z zasadami spółdzielczymi.

Cele i wartości społeczności energetycznych

Statut Związku SERC został skonstruowany w taki sposób, aby w pełni odzwierciedlać wartości i zasady, na których opierają się społeczności energetyczne. Społeczności te działają na zasadach samopomocy, solidarności oraz zrównoważonego rozwoju. Ich głównym celem jest wspólne dążenie do niezależności energetycznej, przy jednoczesnym promowaniu demokratycznej kontroli i zaangażowania lokalnych mieszkańców.

Wartości te znalazły odzwierciedlenie w fundamentalnych postanowieniach statutu. Te podkreślają między innymi znaczenie dobrowolnego i otwartego członkostwa oraz demokratycznej kontroli przez członków społeczności. Każda nowa spółdzielnia, reprezentowana przez swojego przedstawiciela, ma równe prawo głosu podczas Walnego Zgromadzenia. Dzięki temu wszystkie decyzje podejmowane w ramach koalicji są wynikiem szerokiego konsensusu.

Zasady członkostwa

Jednym z kluczowych aspektów, jakie statut powinien uwzględniać, jest procedura przyłączania nowych społeczności energetycznych do koalicji. Statut Związku SERC określa kryteria dla kandydujących spół-

dzielni – przykładem jest uzyskanie statusu spółdzielni energetycznej zgodnie z ustawą o OZE. Członkowie są zobowiązani do wspierania działań Związku, przestrzegania zasad określonych w statucie oraz współdziałania w realizacji celów społeczności energetycznych. Te postanowienia mają zagwarantować, że wszystkie społeczności będą działać w zgodzie z obowiązującymi przepisami prawnymi. Jest to niezbędne do prawidłowego funkcjonowania i rozwoju koalicji. Jednocześnie umożliwia to nowym, powstającym społecznościom energetycznym stopniowe dołączanie do Związku, dając im czas na formalizację swojego statusu prawnego.

Dobre praktyki w tworzeniu statutu

Na podstawie doświadczeń Związku SERC, można wyodrębnić kilka dobrych praktyk w zakresie tworzenia statutu dla koalicji społeczności energetycznych:

1. Jasne określenie celów i wartości

Statut powinien wyraźnie definiować cele koalicji oraz wartości, którymi będą się kierować jej członkowie. Powinny one być zgodne z zasadami społeczności energetycznych, określonymi w dyrektywach UE i prawie krajowym. Dobrym przykładem jest dążenie do zrównoważonego rozwoju.

2. Umożliwienie dołączenia nowych członków

Statut powinien być elastyczny i przewidywać możliwość dołączenia nowych społeczności energetycznych, ale jednocześnie zobowiązywać te nowe podmioty do spełnienia wymogów prawnych w określonym czasie. To zapewnia, że koalicja będzie mogła się rozwijać, jednocześnie zachowując spójność i zgodność z obowiązującymi przepisami.

3. Demokratyczna kontrola

Kluczowym elementem każdego statutu powinna być zasada demokratycznej kontroli; każdy członek ma równe prawa do głosu. Dzięki temu, że wszystkie decyzje podejmowane są w oparciu o konsensus i z uwzględnieniem interesów wszystkich członków.

4. Precyzyjne określenie struktury zarządzania

Statut powinien jasno definiować strukturę zarządzania, określając kompetencje Zarządu, Rady Nadzorczej i innych organów odpowiedzialnych za zarządzanie koalicją. Równie istotne jest wdrożenie mechanizmów kontrolnych, które zapewnią transparentność oraz odpowiedzialność zarządu przed członkami spółdzielni.

5. Obowiązki i prawa członków

Statut powinien jasno określać obowiązki i prawa członków koalicji. Oprócz zobowiązań finansowych,

członkowie powinni być zobowiązani do aktywnego uczestnictwa w życiu koalicji oraz przestrzegania zasad zawartych w statucie.

Wyzwania i osiągnięcia na drodze budowy koalicji

Proces tworzenia Związku SERC nie był wolny od wyzwań. Brak wypracowanych praktyk w zakresie budowy koalicji społeczności energetycznych wraz z koniecznością poruszania się w lakonicznym otoczeniu regulacyjnym stanowiły istotną barierę. Kolejnym wyzwaniem, przed którym stanął Związek SERC, była kwestia zapewnienia stabilnego modelu finansowania. Obecnie Związek opiera się na składkach członkowskich, które stanowią podstawowe źródło środków na jego bieżącą działalność. Jednak w dłuższej perspektywie Związek planuje dywersyfikację swoich źródeł dochodów: ma pozyskiwać środki z przeprowadzenia lustracji spółdzielni, co jest istotnym elementem jego działalności statutowej. Lustracja – czyli kontrola legalności i gospodarności działalności członków – może stanowić istotne źródło dodatkowych dochodów. Ta zmiana wymaga jednak odpowiedniego przygotowania zasobów ludzkich i operacyjnych. Kluczowe będzie opracowanie strategii pozyskiwania grantów i partnerstw, co pozwoli na dalszy rozwój organizacji i wspieranie nowych inicjatyw.

Nie mniej ważnym wyzwaniem jest wprowadzenie zasad **sprawiedliwości płci (*gender justice*)** do struktur Związku. Związek SERC, jako organizacja oparta na wartościach demokratycznych i spółdzielczych, ma obowiązek promować inkluzywność i równość we wszystkich swoich działaniach. Wprowadzenie *gender justice* oznacza nie tylko zapewnienie równych szans dla kobiet i mężczyzn w strukturach zarządzania, ale także opracowanie regulaminów działania, które będą sprzyjać równemu dostępowi do zasobów i decyzyjności. Działania te muszą być zintegrowane z ogólną strategią Związku, aby w pełni odzwierciedlać jego wartości etyczne, takie jak sprawiedliwość, solidarność i odpowiedzialność społeczna. Ważnym aspektem działalności Związku SERC w zakresie społecznym jest także opracowanie strategii wsparcia dla spółdzielni energetycznych, które koncentrują się na walce z ubóstwem energetycznym. Problem ten dotyka wielu mieszkańców i mieszkańek Polski, szczególnie w obszarach wiejskich, gdzie dostęp do taniej i odnawialnej energii jest ograniczony.

Jednym z głównych osiągnięć Związku SERC było jednak stworzenie wspólnej platformy dla spółdzielni, która umożliwi dzielenie się zasobami oraz wzajemne wsparcie w rozwoju. Dzięki temu spółdzielnie mogą działać w sposób bardziej efektywny, wykorzystując wspólne zasoby do realizacji projektów

energetycznych, co obniża koszty operacyjne i zwiększa szanse na sukces.

Rekomendacje dotyczące zakładania społeczności energetycznych

Na podstawie doświadczeń Związku SERC można wyciągnąć kilka kluczowych rekomendacji dla tych, którzy planują tworzenie podobnych inicjatyw:

1. Wczesne zaangażowanie i identyfikacja interesariuszy

Kluczowym elementem sukcesu jest zaangażowanie społeczności lokalnych, ekspertów i partnerów od samego początku procesu. Tworzenie wspólnej wizji i budowanie wsparcia społecznego to fundament każdej udanej koalicji.

2. Transparentna struktura zarządzania

Model zarządzania powinien być oparty na demokratycznych zasadach spółdzielczych. To sprzyja budowaniu zaufania oraz aktywnego zaangażowania członków. Włączenie wszystkich stron w procesy decyzyjne zwiększa szanse na trwały sukces.

3. Lobbying i wsparcie regulacyjne

Kluczowe dla sukcesu koalicji jest aktywne działanie na rzecz lepszych regulacji prawnych. Związek SERC stawia sobie za cel wpływanie na politykę energetyczną w kraju,

a co za tym idzie – rozwój energetyki obywatelskiej.

4. Transparentny model biznesowy

Każda koalicja musi opracować model biznesowy, który zapewni jej stabilność. Oprócz składek członkowskich, warto rozważyć pozyskiwanie zewnętrznych środków, takich jak unijne granty.

Przyszłość Związku SERC

W obliczu nadchodzących wyzwań związanych z transformacją energetyczną, Związek SERC ma przed sobą kluczową rolę w kształtowaniu przyszłości polskiej energetyki. Statut Związku stanowi nie tylko dokument prawny: to przede wszystkim manifest wartości, które przyświecają społecznościom energetycznym.

Wartości takie jak solidarność, demokracja i zrównoważony rozwój powinny być fundamentem każdego statutu, a jego postanowienia muszą zapewniać zarówno elastyczność, jak i odpowiednią kontrolę nad działaniem koalicji. Związek SERC stanowi przykład tego, jak lokalne społeczności mogą wziąć stery w swoje ręce, budując bardziej zrównoważony i sprawiedliwą transformację energetyczną. Inicjatywa ta jest dowodem na to, że zmiany w transformacji energetycznej mogą i powinny być wspierane oddolnie, z korzyścią dla całego społeczeństwa.

